

1. WOORD EN BELJIDENIS

Over de relatie tussen de Heilige Schrift en de belijdenisgeschriften

Drs H. Smit

Op de weg naar het predikambt komt ieder te gelegener tijd te staan voor de vraag of hij beloven wil zich in zijn ambtelijk werk te houden aan de aangenomen formulieren en of hij een eventueel opkomend afwijkend gevoel aanhangig wil maken in de kerkelijke weg. Met betrekking hierop zijn diverse vragen te stellen waarvan ik er enkele wil noemen en bespreken:

1. Als ik me óók aan de belijdenisgeschriften moet houden, wat is dan de precieze betekenis van dat woordje 'ook', of anders gezegd: wat is de precieze betekenis van het 'optelwoordje' 'en' in de uitdrukking 'Woord en belijdenis'?
2. Is het niet voldoende als ik beloof me te houden aan de bijbel en is die belofte dan ook niet de enige die ik mag afleggen?
3. Is het niet een belemmering voor de voortgang in de exegetische en voor de theologische ontwikkeling in het algemeen als ik me vastleg op de inhoud van de formulieren?
4. Is er geen sprake van dwang als me gevraagd wordt me aan te sluiten bij de geloofsformulering van anderen en dan nog wel van kerkgeneraties in het verleden, en is deze dwang niet zonder meer strijdig met een werkelijk levend geloof?
5. Brengt de instelling van de belijdenisondertekening ons niet heel gemakkelijk tot het grote kwaad van het konfessionalisme?

In het vervolg zal ik trachten op deze vragen in te gaan.

1. Woord en belijdenis

Eerst dus over de zin van de woordjes 'ook' en 'en': óók de belijdenis, Woord en belijdenis. Als men Woord en belijdenis als statische grootheden naast elkaar laat staan, moet men wel komen tot een mechanisch gedachteoptelling en dan kan men niet meer ontkomen aan de klem van de vraag van de vraag of Gods Woord eigenlijk nog wel genoegzaam is zoals art. 7 Nederlandse Geloofsbelijdenis (NGB) belijdt. Dan dreigt de belijdenis de protestantse vervanger te worden van de roomse paus en het roomse kerkelijke leerzeggag. Daarmee zou het hart van de Reformatie, het 'Solo Verbo', uitgesneden zijn! Geen mechanische optelling dus! Maar hoe dan wel?

Ik zou hier willen verwijzen naar wat Johannes zegt over het doel van zijn schrijven in Joh. 20:30-31: "Jezus heeft nog wel vele andere tekenen voor de ogen van zijn discipelen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek, maar deze zijn geschreven opdat gij gelooft dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en opdat gij gelovende het leven hebt in zijn naam". We hebben hier een typische belijdenisformule voor ons, gefet op het samenvattings-karakter en op de 'geloven dat ... vorm'. Johannes ziet het geheel van zijn werk bepaald niet als een steigerwerk dat weer kan wegvallen als de konklusie van 20:31 bereikt is. Integendeel, de konklusie zal, wil ze niet volstrekt zinloos worden, voortdurend gevoed moeten worden door het geheel van Johannes' evangelie. De konklusie is als het brandpunt van een parabool, dat slechts in zijn betrokkenheid op de omtrek kan bestaan. Ik vergeet niet dat we hier te doen hebben met een door de Heilige Geest als het ware geijkte samenvatting zodat men - om in het beeld te blijven - ook weer de paraboofiguur kan bekijken van het brandpunt uit. Men kan Johannes ook weer lezen vanuit het 'einde' van Joh. 20:30-31. Deze evenwichtigheid is niet van toepassing op een later opgestelde belijdenis. Daarbij is het verkeer éézijdig van karakter. Maar de open verhouding tussen schriftgeheel en belijdenissamenvatting is wél van toepassing. Zo ontkomt men aan het kwaad van een mechanische optelling. De belijdenis verkrijgt zijn zin en kracht alleen in de betrekking op de Schrift. Het is de Schrift die het licht in de belijdenislaantaarn ontsteekt. Anders kan de belijdenis het gewicht van zijn woorden niet meer dragen. Ondertekening van de belijdenis veronderstelt niet een 'mechanisch plus' maar wél de herkenbaarheid van de Schrift in de formulieren als de grote zinvoller aan de samenvattingswoorden. Denk hier aan de zinvolle formule voor de Katechismuspreek: Ik bedien u het woord van God, zoals dat is samengevat in zondag ... Een goed voorbeeld voor de weg waarin het 'mechanische plus' vermeden wordt.

2. Alleen de bijbel?

Hiermee is de tweede vraag: "Is instemming met de bijbel niet voldoende?" niet beantwoord. Integendeel, deze vraag heeft in zekere zin nog meer klem gekregen. Kan men nu niet stellen dat men zich graag wil houden aan de bijbel en aan de door de bijbel zèlf gegeven samenvatting - zie naast Joh. 20:30-31 onder andere ook Rom. 10:9, Rom. 1:3-4, Rom. 4:24-25, I Tim. 3:16 -, maar dat men de kerkelijke formulieren als feilbaar mensenwerk afwijst vooral wanneer zij een regulerend karakter zouden ontvangen? Graag verwijst men hierbij naar art. 7 NGB. "Men mag ook geen geschriften van mensen, hoe heilig zij ook geweest zijn, gelijk stellen met de goddelijke Schriften ..." waarbij men aan dit belijdeniswoord een absolute autoriteit toekent om daarmee de andere belijdeniswoorden te laten vallen. Gods Woord tegenóver mensenwoord - dat is het adagium, en de keus kan natuurlijk niet moeilijk meer zijn! Oppositie tegen de belijdenis terwille van de bijbel! Een aanval van rechts om het even in politieke termen uit te druk-

ken. Ten dele treft men ook hier weer het mechanische 'plus' aan in de mottoformulering, maar met een verwijzing naar hoofdstukje 1 kan ik natuurlijk niet volstaan, wil ik niet alleen het geoorloofde, maar ook het positieve nut en het raadzame van de instemming met de belijdenis betogen. Welke weg dient men dan te bewandelen?

Ik zou een praktische benadering willen voorstaan. Ik zou tegen zo'n belijdenisopposant willen zeggen dat hij als iedere christen de roeping heeft naar Gods Woord te onderscheiden waarop het aankomt, te beoordelen wat hem wordt voorgelegd, alle dingen te onderzoeken en daarbij ook zijn broeders en zusters behulpzaam te zijn. Stel nu, zo zou ik verder zeggen, dat u in de gemeente de gesteldheid van het wetticisme ziet opkomen waarbij de gehoorzaamheid weer gaat worden een verdediging en een garantie tegenóver een niet meer geliefde God. Wat doet u dan om niet alleen uzelf, maar ook uw broeders en zusters te helpen? Hoe richt u de geestelijke aanval in? Is hij konsekwent, dan zal hij moeten antwoorden en moeten áánvallen met louter schriftwoorden, wil hij inderdaad de strijd des Heren strijden. Loutere recitatie ... Rom. 1:17, Rom. 3:21 evv., Gal. 3:1 evv. ... Maar dan zou ik het recht hebben hem te vragen naar het systeem van tekst-selèktie dat hij heeft gebezigd zonder daarvan verantwoording af te leggen. Berust deze selektie niet weer op de analyse van de tegenstander? En is deze analyse niet weer gevolgd door het opmerken van de analogie tussen het toen van Paulus en het nu van vandaag? Hoeveel mensenwerk zit er niet - verzwegen - in de recitatie verborgen! Onvermijdelijk als men met Gods Woord op de stromingen stoot die zich in de historie en in de aktualiteit voordoen! Inderdaad onvermijdelijk. Maar ... heeft men dan niet stilzwijgend gedaan wat onze belijdenisformulieren 'met opgaaf van redenen en overwegingen' hebben gedaan? Heeft men niet alleen maar verzégen wat in de formulieren in analyse en redenering (zie met name de Dordtse Leeregels - DLR) wordt uiteengezet? Gods Woord moet in mensenwoorden worden verwerkt, wil men niet uit de wereld gaan! Vaak wordt dit niet opgemerkt en wordt het ontbreken van analyse en redenering als een bijzondere betrokkenheid op God en zijn Heilige Geest beschouwd. De Heilige Geest wordt dan de Geest van de intuïtie, van het plotse-linge aanvoelen, van de wondersprong waardoor men zómaar weet dat juist dit woord voor de betreffende situatie gegeven is. Gods Woord landt dan met een schòk in deze wereld en is dat niet kenmerkend voor het werken van de Geest? Ik wil geen moment de hulp van de Geest ontkennen, maar ik wil dat nòch als het om intuïtie gaat, nòch als het om analyse en redenering gaat! In elke preek heeft zich het mensenwerk - intuïtie, analyse, redenering - te voltrekken. Men mag niet volstaan met schriftlezing! In het poneren van de tegenstelling Gods Woord - mensenwoord zit een element dat analogie vertoont met het docetisme in de christologie. Zoals de doceten van vroeger en later tijd niet wilden aannemen dat het Woord, de Logos, werkelijk vlees geworden is en werkelijk in onze mensengeschiedenis is binnengekomen, zo kunnen de bedoelde belijdenisopposanten

niet aanvaarden, dat Gods Woord werkelijk in mensenwoorden in onze geschiedenis is binnengekomen om ons in ons spreken, handelen, redeneren te dragen, te beheersen, te leiden ... kortom om ons te dragen op de baan van ons mensenwerk! Daarbij blijft het kracht en norm. Maar het blijft dat niet buiten ons bedrijf. Anders - het worde herhaald - kan men in de wereld niet blijven en leven!

Mensenwerk als onvermijdelijkheid! En daarom niet als hopeloos voor een ieder die gelooft - weer de parallel - dat het Woord werkelijk vlees geworden is. Zo overwinnen we het adagium: Gods Woord of mensenwoord!

Juister is een ander dilemma: Gods Woord verwerkt in individuele niet-verantwoorde procedure òf Gods Woord verwerkt in een kerkelijke verantwoorde procedure (de belijdenisgeschriften).

3. Exegetische en theologische ontwikkeling

Nu wil ik ingaan op het veel geuite bezwaar dat onderschrijving van de belijdenis - als men die tenminste ernstig neemt - een belemmering gaat betekenen voor de voortgang van het exegetisch onderzoek en van de theologische ontwikkeling in het algemeen. Ik moet dan beginnen met een noodzakelijke beperking, of liever: ik moet beginnen met het verzoek het woord 'voortgang' strikt te nemen. Het tegenwoordige min of meer door Hegel geïnspireerde geschiedensdenken zet God en mens als partners op de ene voortdraaiende rol van de geschiedenis, waarbij Gods verlossingswerk manifest wordt in menselijke bevrijdingsdaden met Jezus Christus als 'brandpunt' of 'chiffre'. Ik vind het nogal slordig dit denken te zien als 'voortgang' op het theologische pad van de reformatoren, daar het hiervan tot in de kern en het uitgangspunt verschilt! Als we op zo'n slordige manier van voortgang spreken, dan betekent de belijdenis inderdaad een voortgangbelemmering in mijn opzicht en dat zou ook niet anders moeten zijn. Voortgang moet in mijn bespreking zoïets betekenen als: op de ene gekozen (geloofs)weg vèrder komen dan men was in de ontdekking van fijnere nuances en elementen die in het bekende kader tòch als nieuw mogen worden beschouwd. Ik wil dit onder twee hoofdfjes uitwerken:

a. Kapsule of vaas?

Een kapsule is - in de ruimtevaart en in de medicijnhandel - een hermetisch afgesloten geheel ... er kan niets meer in; er kan niets meer uit! Een vaas geeft richting aan de bloemen, maar belet die bloemen niet uit de knop te komen en tot de volle bloei over te gaan. Deze 'bloemrijke' verklaring is, dacht ik, voldoende om de zin van het gekozen motto te laten zien.

Pas las ik van Luther dat hij zich uitnemend vinden kon in de formulering van Chalcedon over de naturen van Christus ... "twee naturen - onveranderd, onvermengd, ongedeeld, ongescheiden - samengekomen tot één hypostase en één persoon ..." (451 en dus vrij oud!). Deze formule bood hem namelijk de ruimte voor

zijn ontdekkingen op het gebied van christologie en soteriologie ... zowel voor Gods werken in en door Christus als voor Christus' werk tegenóver God in de betaling van onze schuld; zowel voor het 'propter Christum' van de rechtvaardiging als voor het 'in Christo' van de gemeenschap met Christus. Chalcedon als ruimte, minder deftig: als vaas! Enkele lijnen omgeven het geheimenis zonder dat de kring hermetisch gesloten wordt en nadere ontwikkeling van de gedachten wordt verhinderd. Ik heb met onze belijdenisgeschriften eigenlijk nooit een andere ervaring opgedaan.

Vaak heeft men gesteld dat de beklemtoning van de voorzienigheid van God - zondag 10, art. 13 NGB - strikt genomen de menselijke verantwoordelijkheid opheft en zo een bijbelse antropologie in de weg staat. Maar bij deze roep om vrijheid heeft men dan toch - zeer scholastisch - een analogia entis-operatie toegepast, dat wil zeggen: men heeft onze wijze van beheersen, die alleen maar volledig kan zijn als het vóórwerp van die beheersing de 'persoonlijkheid' van een schaaftuk heeft, onwillekeurig op de relatie God - mens overgebracht en bijvoorbeeld vergeten dat het vervuld zijn met de Heilige Geest nooit mag worden verward met de dé-personalisatie bij de bezetenheid, wil men niet tot godslastering vervallen!

Men heeft het gezegd over de wet als kenbron van de ellende (zondag 2), over de erfzonde (zondagen 3 en 4), over de 'konstitutie van de middelaar' (zondagen 5 en 6 met de 'Waarom moet ...?'-vragen) wel opgevat als scholastieke beëindigingen van het onderzoek en zo ook als dwangmomenten voor het geloof. Maar men heeft daarbij toch wel vergeten dat deze zondagen alle ruimte bieden voor een behandeling in historisch kader ('Israël als proeftuin' - Berkhof), waarbij de zogenaamde dogmatische uitgangspunten steeds weer worden belicht als de uitloóppunten van de geschiedenis in haar positieve en negatieve gang. In deze trant bewerkt men dat de gemeente tot een vernieuwing van haar schuldbekentenis komt en dat het doodstatische van "Wij zijn allemaal zondaars" met zijn mengkarakter van bèschuldiging en vèrontschuldiging wordt voorkomen. Hierervaart men dat het licht van de bijbel en van de bijbelse geschiedenis de lantaarn van de belijdenis moet aansteken! Maar daarvoor is de ruimte dan ook gegeven! Niet de kapsule die de 'opgepropte' leerinhoud afschermt, maar de vaas die de combinatie van oude en nieuwe dingen mogelijk maakt en zelfs vereist!

Meer voorbeelden zouden te noemen zijn.

b. De belijdenis als genormeerde norm, als 'norma normata'.

Nu is het helemaal niet uitgesloten dat iemand bij zijn exegetische en theologische arbeid tot een konkluste komt die met een bepaald punt van de belijdenis in strijd is. Het zou ten diepste ónreformatorisch zijn deze mogelijkheid uit te sluiten. Art. 7 NGB snijdt natuurlijk niet alleen in het róómse vlees als het verbiedt menselijke geschriften, de grote menigte, de oudheid, de suksessie van tijden en

personen, konciliën, dekreten of besluiten gelijk te stellen met de waarheid Gods!

In dit verband wil ik aandacht vragen voor de belofte dat men met een eventueel opgekomen bezwaar in de kerkelijke weg zal gaan. Wanneer de belijdenis als absolute en laatste norm zou worden beschouwd, dan zou zelfs het opkomen van zo'n bezwaar al veroordelenwaardig zijn! In de ondertekeningsvraag wordt recht gedaan aan het onmiskenbare feit, dat de belijdenis een norm is, die zelf weer normering behoeft. Men onderschrijft de belijdenis om de herkenbaarheid van de bijbel in die belijdenis. Maar het zou een anti-reformatorische daad zijn en ten diepste een zonde van afgoderij en beeldendienst om deze herkenbaarheid als een apriorische gegevenheid te gaan 'bevriezen'. Het herkennen van de bijbel moet steeds weer plaatsvinden in een door de bijbel genormeerde 'pendelbeweging'. Bij voortgaande getrouwe omgang met de bijbel zou het kunnen gebeuren dat op een bepaald punt de herkenbaarheid wegvat. Deze mogelijkheid blijft open. De enkeling in de kerk zal zeer goede acht hebben te geven op het getuigenis van de "vaders en broeders" (K. Barth), maar God zou hem het licht kunnen geven dat de anderen en de vroegeren (nog) niet hebben gezien.

Ook in dit opzicht kan men niet zeggen dat de belijdenis een belemmering moet worden geacht. Wel zal de gevraagde kerkelijke bespreking een zekere vertraging met zich meebrengen, maar zulk een bezinningsmatorium is niet te verwerpen. Ik moet hier heel belangrijke vragen overslaan. Een korte aanduiding: men dient naar mijn overtuiging te onderscheiden tussen de leer die wordt bedoeld en de soms eigentijdse 'setting' waarin die leer wordt geboden. Zie art. 18 NGB waar gesteld wordt, dat de Zoon niet alleen de menselijke natuur heeft aangenomen zoveel het lichaam aangaat, maar ook een ware menselijke ziel en dat Hij ze beide (!) moest aannemen om ze beide (!) zalig te maken. Men komt met deze leer in strijd als men de volle werkelijkheid van de vleeswording van de Logos loochent, maar niet als men vraagt tevens zet bij de eigentijdse antropologische kijk die lichaam en ziel als massieve zelfstandigheden ("beide") beschouwt! Op deze en soortgelijke vragen kunnen we nu niet verder ingaan.

4. Dwang

Ik wil nu iets zeggen over de belangrijke vraag of de instemmingseis niet als dwang te typeren is vanwege het feit, dat men zich bij de geloofsformulering van anderen en dan nog wel van kerkgeneraties in het verleden heeft aan te sluiten. Is dit geen staaltje van konformisme en van traditionalisme waarbij het levende persoonlijke geloof verdrongen wordt? Ook deze vraag willen we in tweeën bespreken omdat we te maken hebben met twee problematieken, namelijk die van enkeling-gemeenschap en met die van aktualiteit-verleden.

a. Enkeling en gemeenschap

Allereerst wil ik wijzen op het feit dat ons geloof niet 'kreatief' is. Het 'schept'

zijn inhoud niet, maar richt zich op de beloften van God. In het belijden treft men dan ook een harmonie aan van uiting-van-het-geloof en na-spreken-van-Gods-woord ... een door de Geest gewerkte harmonie van ongedwongen gehoorzaamheid en door het Woord bepaalde spontaniteit. Gebruikelijke tegenstellingen verdwijnen: gebod - liefde ; onderwerping - vrijheid; gehoorzaamheid - spontaniteit. En dat geldt dan ook voor de problematiek van enkeling en gemeenschap. Mijn geloof richt zich op wat **broeders** en **zusters** in Gods beloften wordt voorgehouden! We kunnen bidden en loven met eigen stem, die ook een 'algemene stem' is.

Men veronderstelt met reden dat het dogma zijn loop begonnen is als doxologie, hymne, loflied. Zie 1 Tim. 3:16 en H.N. Ridderbos, "De pastorale brieven" in Commentaar op het Nieuwe Testament (Kok, Kampen, blz. 103 vv.). In het loflied heeft men de harmonie van eigen stem en algemeen stem waarin de scheidslijn tussen enkeling en gemeenschap wordt overwonnen en instemmen met het Woord wordt tot instemmen met de anderen in de kerk. Zie ook Hand. 4:32 over de éénheid van hart en ziel in de gemeente van Christus waarin de gemeente als het ware als één persoon optreedt zonder enige schade voor het persoonlijke geloofsleven van wie dan ook. "In concordia Christi omnes una anima sumus" (Augustinus).

Ook hier moet men zich hoeden voor de verzoeking dat harmonie-werk van de Heilige Geest te willen 'bevriezen', zodat nu ons 'belijdenislied' een apriorische gegevenheid wordt waarin die harmonie moet worden beleefd. Maar wel mag de ernstige vraag gesteld worden of de 'ambtelijke nieuwkomer' met de gemeenschappelijke belijdenis kan en wil instemmen en evenzo mag - indien hij dat niet zou kunnen - met ernst naar de reden daarvan worden geïnformeerd. Dat is in het belang van de kerk en van hemzelf. En zo voorkomt men dat gemeenschap en individu zich van elkaar losmaken, tot zelfvergoding komen en elkaar gaan bestrijden. Men betreft de wacht naar **twee** kanten. Wanneer dit als konformisme wordt getypeerd is de beschuldiger als individualist door de mand gevallen!

b. Aktualiteit en verleden

Vaak wordt ontkend dat ik vandaag mijn geloof zou kunnen belijden met de geloofsformulering van de "vaders en broeders" in het verleden. Een belijdenis ontstaat, zo zegt men, in een bepaalde tijd, in de 'setting' van het bijpassende tijdsbeeld. Al mag er dan continuïteit zijn in het geloof ... er is een breuk met betrekking tot de geloofsformulering, omdat tijdsomstandigheden, konfrontaties en wereldbeeld veranderd zijn. Hierover een enkele opmerking:

Als we ons concentreren op het heilsgebeuren van Christus' kruisdoed en opstanding, dan hebben we vast te houden dat het hier een gebeuren betreft in onze werkelijke geschiedenis en een werkelijk gebeuren in onze geschiedenis. Maar ook hebben we te stellen dat dit gebeuren een uniek handelen van God is, zodat het nimmer uit een in de geschiedenis inwonende oorzakelijkheid te ver-

klaren valt. In geen enkel door ons meegebracht wereldbeschouwelijk raam is dit in te passen! Het staat in de geschiedenis, maar het komt niet uit de geschiedenis op. Daarom kan het ook de hele geschiedenis dragen als werkelijke kracht. En daarom kan het in geen enkel meegebracht raam 'ingepast' worden. Deze werkelijkheid wordt belicht door de sobere vorm waarin Rom. 10:9 het belijden samenvat: kennelijk geen tijd-produkt, maar wel dragende kracht in alle tijden. Deze verknodiging zal in elk tijdraam nieuwe perspectieven kunnen openen zonder in die nieuwe perspectieven op te gaan of ook: onder te gaan. In navolging formulieren Apostoliekum en Katechismus (zondag 17) het heilsgebeuren. En ook dan komt uit dat het in de tijd heeft plaatsgevonden, maar dat het niet onder het beslag van een bepaald tijdraam te brengen is. Er is continuïteit in de geloofsformulering! Men zou kunnen stellen dat wat éénmalig voor alle tijden heeft plaatsgevonden door de kracht van de Heilige Geest wordt uitgewerkt tot de éénheid en continuïteit van geloven, belijden en geloofsformulering waarbij de éne dragende kracht ook weer in alle tijden en bij nieuwe konfrontaties nieuwe perspectieven zal openen. Zo kan men enerzijds de ernstige vraag stellen of de kerk na de belijdenisactiviteit van de 16/17de eeuw wel terecht is gaan zwijgen voorover het een formulering van nieuwe gezichtspunten ten aanzien van nieuwe geestelijke stromingen betreft. Maar men kan dit niet uitwerken tot de these dat wij ons als gelovigen niet kunnen herkennen in de geloofsformulering van toen. Dan zou men vervallen tot een actualisme dat in feite zou neerkomen op een verhistorisering (in de zin van historisme) van het werk van God en op een ontkenning van het blijven van de Heilige Geest - zie Joh. 14:16-17.

Ik zou hier nog enkele opmerkingen willen bijvoegen. Men behoort met een goede nuchterheid het 'nieuwe' van onze tijd te beoordelen. Ook in bewegingen die bepaald niet als belijdenisgetrouw willen of kunnen worden gekwalificeerd, zit een merkwaaardige continuïteit. Men denkt hierbij onwillekeurig aan het woord van H. Bavinck, dat de mensheid in haar lange geschiedenis maar van opmerkelijk weinig gedachten heeft geleefd! Zou men het moderne existentialistisch-theologische onderscheid tussen de historische Jezus en de kèrugmatische Christus niet mede kunnen zien als een modernisering van het doctisme van de oude gnostiek, waarbij de betekenis van de Christus tot een 'bekeringsroep' wordt gereduceerd? Zou men de moderne geschiedenis-theologische nadruk op de rationaliteit van het geloof (Pannenberg, Kuitert) niet kunnen zien als een modernisering van de gedachten van de oude apologeten met hun idee van de Logos die èn in Christus gekoncentreerd èn in kiemen-van-vernuft in de schepping is verstrooid (zie de 'Logos spermatikos' van Justinus Martyr)? Graag verwijs ik ook naar 'Opbouw' nrs. 44 en 45 van de 21ste jaargang, waarin drs H. de Jong het waagt de boeken van Labuschagne en Beker/Deurloo met zulke 'ouderwetse' bepalingen als respectievelijk 'rooms-humanistisch' en 'dopers' te typeren! Terecht, mijns inziens. Valt dus niet te gauw achterover als men onze tijd zo

vreselijk nieuw acht! Ook van deze kant dus een waarschuwing om de belijdenis niet als hopeeloos verouderd op te vatten!

5. Konfessionalisme

Dan nog een woord over de laatste vraag: Brengt de eis van instemming met de belijdenis ons niet erg gemakkelijk tot het kwaad van het konfessionalisme? De kern van het kwaad zit bij deze stroming in de verzelfstandiging van de belijdenis tegenover de bijbel. Men stelt eerst wel vast dat de belijdenis aan de bijbel is ontleend. Maar als dit vastgesteld is, gaat die belijdenis ook zelfstandig functioneren. Dan wordt ze toch die apriorische gegevenheid waarbij de ambtelijke nieuwkomer zich zonder meer heeft aan te sluiten. Elk afwijkend gevoel is bij voorbaat verdacht, ja veróórdeeld. En zo gaat de belijdenis als het ware de vakature vervullen die door het wegvallen van het roomse kerkelijke leergezag was ontstaan.

De belijdenis als norm maar niet meer als norma normata! Bijverschijnselen zijn steeds weer angst, geestelijke gemakzucht en formalisme. Angst voor het verliezen van de waarheid die dus in de 'belijdeniskapsule' moet worden afgesloten en wel hermetisch. Geestelijke gemakzucht ... men konstateert veel gemakkelijker een afwijking van de belijdenis dan dat men die afwijking wéégt met Gods woord als maatstaf.

Formalisme ... een samenwerking van angst en gemakzucht. Men begeeft zich niet gaarne in de inhoudelijkheid van het geloof, maar beperkt zich tot het adagium: trouw dan wel ontrouw aan de belijdenis. In deze sfeer kan een ondertekening van de belijdenis tot een soort muizeval degraderen ... men heeft zich begeven in de handen van de kerkelijke beoordelaars! Men zal hebben op te tornen tegen de machten van angst, gemakzucht en formalisme: Antwoord alstublieft alleen met ja of met nee! Daartegen zal onze strijd hebben te gaan. Evenals tegen de individualistische antipode die veelal het Woord zal hanteren om de belijdenis te verdringen. Het zou goed zijn als men afsprak geen kerkelijke veroordeling te zullen baseren op het loutere (!) feit van belijdenisafwijking maar - zonodig - op de **inhoudelijkheid** van die afwijking gesteld en beoordeeld in het licht van de Schrift zélf. De belijdenis kan dan een eerste signaal geven... ze is niet meer de eerste norm!

Veel meer zou te noemen zijn. Ik heb gepoogd althans enige vragen te bespreken. Misschien bevat één en ander een aanwijzing ook voor andere problemen die zouden kunnen opduiken.

(december 1977)